

Robert Havemann'ın Ekolojik Ütopyası *Yarın*'da Derin Ekolojik İzlekler

İlkiz Tülek Saygılı¹

Özet

Robert Havemann'ın ekolojik ütopyası *Yarın*, Arne Næss'in derin ekoloji kuramının sekiz temel ilkesini edebi olarak somutlaştıran bir model sunar. Eser, insan merkezli bakış açısını eleştirerek ekosistemin içsel değeri ve biyosferin bütünlüğünü toplumsal yaşamın merkezine yerleştirir. İlk iki ilke, insan ve insan-dışı yaşamın kendi başına değerli olduğunu ve biyolojik çeşitliliğin korunması gerektiğini vurgular; bu, yaşam boyu öğrenmeye dayalı ekolojik bilinç eğitiminde yansıtılır. Üçüncü ve dördüncü ilkeler, yaşam formlarına zarar vermeme ve nüfusun doğayla uyumlu dağılımını savunur; *Yarın*'da nüfus politikaları ve şehirleşme anlayışı bu doğrultuda düzenlenmiştir. Beşinci ve altıncı ilkeler, insanın doğal yaşam üzerindeki tahribatını azaltmak için ekonomik, teknolojik ve ideolojik dönüşümlere işaret eder; böylece doğa ile uyumlu bir yaşam modeli ortaya çıkar. Yedinci ilke, yaşam kalitesini artırmaktan çok içsel değerleri takdir etmeyi öne çıkar; kültürel eğitim aracılığıyla bireylerin doğa ve insanlığın değerlerini anlaması sağlanır. Sekizinci ilke ise bireylerin ve toplumların gerekli ekolojik değişiklikleri uygulama sorumluluğunu vurgular. Sonuç olarak, *Yarın*, modern toplumların ekolojik krizlerine karşı kapsamlı bir zihinsel ve yapısal dönüşüm modeli önerir, ekolojik bilinç ve sürdürülebilir yaşamın edebi bir ifadesi olarak literatürde önemli bir yere sahiptir.

Giriş

20. yüzyılda hızla derinleşen çevresel sorunlar, edebiyat kuramında antroposantrik (insan-merkezli) yaklaşımdan uzaklaşıp ekosantrik (doğa-merkezli) yeni yaklaşımların gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu çerçevede, ekoeleştirel düşüncenin edebi yansımalarından biri olarak “ekolojik ütopya” türünü ortaya çıkmıştır. Ekolojik ütopyalarda, insan merkezli olmayan

1 Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Beykent Üniversitesi, ilkizt@beykent.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2834-2710

bir dünya görüşüyle, doğayla uyum içinde yaşayan ve ekosistemin hassas dengesini yeniden kurmayı hedefleyen doğaya saygılı alternatif toplum modelleri kurgulanır. Ekoeleştirel kuramın temel ilkeleri olan doğa ile uyum içinde yaşam, sürdürülebilirlik, biyoçeşitlilik ve tüm türler arası çeşitlik gibi kavramlar, ekolojik ütopyaların anlatı metinlerinin merkezinde yer alır. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında artan kapitalist üretim-tüketim döngüsüyle birlikte insanların doğaya olan müdahalesi doğru orantıda artmıştır. Bu durum da edebiyata yansiyarak doğaya dönüş, doğaya ve tüm yaşam türlerine saygı duyan toplum tahayyüllerini içeren ütopyacılık anlatıları yaygınlaştırmıştır. Bu çalışmada, ekolojik ütopya türünün önemli örneklerinden biri olarak kabul edilen Robert Havemann'ın *Yarı* eseri insan-merkezli olmayan bir doğa anlayışını temel alan Arne Næss tarafından geliştirilen derin ekolojinin sekiz temel ilkesi ışığında incelenecektir. Ekolojik ütopya türünün özelliklerini yansıtan roman, nükleer savaş sonrası yıkıma uğramış bir dünyada, hayatta kalan insanların oluşturduğu küçük bir ekolojik topluluğun hikayesini anlatırken çevreye zarar veren antroposantrik toplumsal yapının sona erdiği ve yerine ekosantrik bir yaşam biçiminin ikame edildiği bir dönüşüm sürecini aktarır. Bu dönüşümde, sürdürülebilirlik kavramı merkezi bir ilke olarak ön plana çıkmaktadır.

Ekolojik Ütopya ve Tarihçesi

Yakın dönem ütopya anlatıları, klasik ütopyaların erkek egemen, merkezîyetçi ve genellikle Batı-merkezli bütünsellik anlayışından uzaklaşıp kadın, çevre ve ekoloji gibi yüzyıllar boyunca göz ardı edilen konulara odaklanmıştır. Bu bağlamda, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren feminist ütopyalar ile ekolojik ütopya olarak da adlandırılan ekotopyalar kaleme alınmıştır (Kumar, 2005, s. 19). Marge Piercy'nin *Woman on the Edge of Time* (*Zamanın Kıyısındaki Kadın*) (1976), Joanna Russ'ın *The Female Man* (*Dişi Adam*) (1975) gibi eserler feminist ütopyaların ilk ve önemli örneklerindendir. Ernest Callenbach'ın *Ecotopia* (*Ekotopya*) (1975) adlı eseri ekolojik ütopya türünün temel taşı oluşturulan ilk örnektir. Callenbach'ın eseri ekolojik bilinci arttırarak doğa dostu alternatif yaşam biçimlerini ele alır. Bu eserler, ütopyanın yalnızca bir umut sembolü olmadığını, aynı zamanda mevcut toplumsal, çevresel ve kültürel yapıları dönüştürmeye yönelik radikal alternatifler sunan bir düşünsel araç olduğunu ortaya koyar. Özellikle son dönem sosyalist/toplumcu, feminist ve ekolojik ütopyalar, modern bireyin ve insanlığın karşı karşıya olduğu çok boyutlu krizlere yönelik eleştirilerini yalnızca umut vaat eden bir söylemle sınırlamamakta; bunun ötesinde ütopyanın dönüştürücü potansiyelini kullanarak radikal değişim ve dönüşüm olanaklarını taşımaktadır. Bu bağlamda, ütopya çalışmaları Tom Moylan'ın

“eleştirel ütopya” kavramıyla ilişkilendirilmekte; bu tür ütopyalar, mevcut toplumsal düzeni eleştiren ve aynı zamanda alternatif gelecek senaryoları sunan dinamik metinler olarak değerlendirilmektedir² (Moylan, 1986, s. 10).

Ütopyalar, 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılda, Soğuk Savaş sonrası dönemin siyasal paradigmalarının dönüşmesiyle paralel olarak yeni tematik odaklara yönelmiştir. Bu bağlamda ekoloji, ütopyacı söylemin merkezî odaklarından biri hâline gelmiştir. Gelişmiş sanayi toplumlarının yol açtığı çevresel tahribat ve gün geçtikçe derinleşen ekolojik krizler karşısında şekillenen entelektüel tartışmalar ve edebi duyarlılıklar, edebiyatta ekoeleştirel düşüncenin etkisini artırmış; bu doğrultuda ütopyanın alt türlerinden biri olarak ekolojik ütopya ortaya çıkmıştır.

Ekolojik ütopya, insanoğlunun doğaya ve doğal yaşama verdiği tahribat sonucu karşı karşıya kaldığı ekolojik sorunlar karşısında alternatif çözümler aradığı doğa dostu, doğa ile uyum içinde yaşam süren komünal toplulukların doğa ve insanoğlu arasındaki hassas dengeyi kurmaya çalıştıkları çabaları dile getirir. Bu bağlamda, ekoeleştirel teorinin temelini oluşturan insan ve doğa arasındaki hassas denge ve tüm canlıların uyum içinde yaşaması ilkeleri ekolojik ütopya eserlerinin ana izleğini oluşturur. Özellikle Endüstri Devrimi ile birlikte değişen üretim-tüketim alışkanlıklarının doğaya verdiği tahribat geridöndürülemez biçimde artırmıştır. “Ekolojik ütopyaları hazırlayan temel, Endüstri Devrimi ile birlikte değişime uğrayan tüketim alışkanlıklarıyla yaşam alanlarının çevresel niteliğinin bozulması[dır]. ... Bu nedenle özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısında kaleme alınan ekolojik ütopyalar doğayla uyumlu kırsal yaşam toplumlarını idealleştirmişlerdir” (Tandaçgüneş, 2011, s. 104). Doğaya yönelik bu tahribatı önleme ve telafi etme arayışları ise ütopyaların tarihsel olarak üstlendiği dönüştürücü işlevin çağdaş bir yansıması olarak edebi üretimde ekolojik ütopya türünde çağdaş okura ulaştırılmıştır.

Ekolojik ütopya türündeki edebi metinlerin temel amacı, insanların doğanın dengesini bozduğunu ve insanoğlunun doğaya vermiş olduğu bu tahribatın olası sonuçlarına karşı bir farkındalık oluşturmaktır. Marius De Geus, “Ecotopia, Sustainability, and Vision” (2002) [Ekotopya, Sürdürülebilirlik ve Vizyon] başlıklı çalışmasında, ekolojik ütopya yazarlarının doğadaki mevcut dengesizliği ve bunun yol açabileceği olumsuzlukları gözler önüne sererek, “gözlerimizi açmaya çalışırlar. Bize dünyaya yeşil renkli gözlüklerle bakma fırsatı” sunduklarını dile getirmektedir (Geus, 2002, s. 196). Bu bağlamda ekolojik ütopyalar, sundukları çevre dostu yaşam biçimleriyle okurlara doğaya ve topluma ilişkin alternatif bakış açıları geliştirme fırsatı

2 Yabancı kaynaktan alınan bu alıntı ve diğer alıntı çevirileri tarafımdan yapılmıştır.

tanımaktadır. Bu sebeple, ekolojik ütopyalar okuyucularına çevre bilincini arttırmayı amaçlar.

Ekolojik ütopyalar, bir yandan doğayı “modern” tüketim alışkanlıklarıyla kirleten çağdaş bir toplum daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmesine imkân sağlarken diğer yandan da uygulanabilir eko-toplum anlayışının oluşmasına zemin hazırlar. Bu sebepten ekolojik ütopyalar “birçok yönden yararlı bir teşhis ve analitik işlev” gören bir araçtır. “Tıpkı hastalıkları teşhis etmek için gelişmiş tarama cihazlarının yardımıyla insan vücudunu inceleyen tıp uzmanları gibi, ekolojik ütopyacılarda modern toplumun derisinin altına bakmaya çalışılır” (Geus, 2002, s. 196). Bu nedenle söz konusu düşünürler ve yazarlar çevre sorunlarının yüzeysel analizleriyle yetinmez, bu sorunların temelinde yatan yapısal ve köklü nedenleri ortaya çıkarmayı ve alternatif çözümler bulmayı amaçlar. Bir başka ifadeyle, yazarlar ekolojik ütopya eserlerinde ekolojik problemlere neden olan asıl etmenleri analiz ederek okuyucularına ulaştırırlar (Geus, 2002, s. 196).

Derin Ekoloji ve Arne Næss

Çağdaş doğa felsefesi akımlarından biri olarak kabul edilen derin ekolojinin temelleri Rachel Carson'ın 1962 yılında kaleme aldığı *Silent Spring* (*Sessiz Bahar*) isimli eseri ile atılmıştır. Carson'ın eseri, derin ekolojinin entelektüel zeminini hazırlamakla kalmamış, aynı zamanda hem edebiyat kuramında ekocleştirenin kurumsallaşma sürecine hem de modern çevrecilik hareketinin şekillenmesine önemli rol oynamıştır (Tamkoç, 1994, s. 87). Bir biyolog olan Carson, çevresel kirlenmenin özellikle de DDT gibi tarım ilaçlarının (pestisitlerin) ekosistemlerdeki canlılar üzerindeki tahrip edici etkilerini kaleme alır. Eser, doğaya sadece insan yararı açısından değil, kendi içsel değeriyle yaklaşılması gerektiği fikrini barındırdığı için derin ekoloji yaklaşımının kurucu metinlerinden biri olarak kabul edilir.

1962 yılında Rachel Carson'ın *Sessiz Bahar* eseriyle çevrecilik hareketinin entelektüel temelleri atılmış olup, bu eser özellikle doğaya yönelik antroposantrik yaklaşımların sorgulanmasına öncülük etmiştir. Bunun üzerine inşa edilen derin ekoloji anlayışı ise, Norveçli filozof Arne Næss tarafından kuramsal bir çerçeveye kavuşturulmuş ve ekolojik sorunlara karşı bütüncül, etik temelli bir yaklaşım geliştirilmiştir. Böylelikle Carson'ın oluşturduğu çevresel farkındalık ile Næss'in felsefi sistematizasyonu, derin ekoloji kuramının iki tamamlayıcı aşamasını oluşturmuştur. Bu sebeple, Næss derin ekolojinin isim babası ya da Garrard'ın ifadesiyle “felsefi gurusu” olarak bilinir (Garrard, 2016, s. 42). Arne Næss, “derin ekoloji” kavramını ilk defa 1972 yılında Bükreş'te düzenlenen Üçüncü Dünyanın

Geleceği Konferansı'nda dile getirmiş ve bu kavram aracılığıyla çevre sorunlarının sadece teknik çözümlerle değil, aynı zamanda köklü felsefi ve etik dönüşümlerle ele alınması gerektiğinin altını çizmiştir. Næss'in 1972 yılında kaleme aldığı "Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects" [Derin Ekoloji Hareketi: Bazı Felsefi Yönler] makalesinde derin ekolojinin sekiz temel ilkesini maddeler halinde listeler ve son madde ise bu sekiz maddenin değiştirilmeye ve geliştirilmeye açık ilkeler olduğunun altını çizer. Næss'in oluşturduğu derin ekolojinin sekiz temel ilkesi şunlardır:

1. Dünya üzerindeki insan ve insan dışı yaşamın refahı ve gelişimi başlı başına bir değer taşır. İçsel değerler olarak tanımlanan bu değerler, insan için veya insan dışı dünya için kullanım amacından bağımsızdır.
2. Yaşam formlarının zenginliği ve çeşitliliği, bu değerlerin ve ayrıca bu değerlerin bireysel ve toplumsal olarak gerçekleştirilmesine katkıda bulunur.
3. İnsanoğlunun, bu zenginliği ve çeşitliliği azaltma hakkı yoktur; yalnızca hayatı ihtiyaçlar için istisna yapılabilir.
4. İnsan yaşamının ve kültürlerinin gelişimi, insan nüfusunun önemli ölçüde azalmasıyla mümkündür. İnsan dışı yaşamın gelişimi ise daha küçük bir insan nüfusunu gerektirir.
5. İnsanoğlunun insan dışı dünyaya verdiği tahribat aşırı düzeydedir ve durum gün geçtikçe hızla daha da kötüleşmektedir.
6. Bundan dolayı politikalar değiştirilmelidir. Bu politikalar temel olarak ekonomik, teknolojik ve ideolojik yapılara dayanır. Mevcut durumdan farklı bir sonuç ortaya çıkacaktır.
7. Derin ekoloji düşüncesi, esas olarak yaşam kalitesini artırmayı değil, içsel değerleri takdir etmeyi temel alacaktır. Bireylerin yaşamlarını bir üst seviyeye yükseltmelerini değil, farkındalık ve büyüklük farkını deneyimlemeleri önceliklidir.
8. Bu sekiz önermeyi kabul edip benimseyenler, gerekli değişiklikleri doğrudan veya dolaylı olarak gerekli değişiklikleri uygulamaya koymakta sorumludur (Næss, 1995, s. 68).

"Næss'in düzeltmeye açık olarak maddeleştirdiği sekiz ilke ve açıklamaları derin ekoloji felsefesinin anlaşılabilmesi adına oldukça önem taşır" (Dindar, 2012, s. 75). Sekiz maddeden oluşan bu bildiri, derin ekolojinin temel ilkelerinin ana hatlarını çizmektedir. Bu yaklaşım, insanı merkezli antroposantrik yaklaşım yerine, doğayı merkeze alan ekosantrik bir anlayışı benimsemektedir.

Yarı'n'da Derin Ekolojinin Yansımaları

Genç yaşta komünist olan Alman yazar Robert Havemann hayatı boyunca sosyalizm için mücadele vererek kapitalist düzenin sunduğu tüm olanakları reddederek, hayatını boyunca insanlığın kurtuluşu için mücadele etmiştir. *Yarı* (1979) Havemann'ın o mücadelesinin ve iradesinin bir ürünüdür. Havemann “insanın kendisine, çevresine, dünyaya, yani hayata yabancılaşma vurgusu ile işte o var olanın reddi üzerine kurmuştur ütopyasını (Havemann, 2005, s. 11).

Havemann eserini 1976 yılında tamamlamasına rağmen ancak üç sene sonra 1979 yılında okurları ile buluşmuştur. 1976 yılında Doğu Almanya'da rejim muhalifleri üzerindeki baskıların arttığı bir dönemde Havemann vatandaşlıktan çıkarılır ve Havemann ve ailesine ‘ev hapsi’ cezası verilir. Havemann'ın basıl[a]mamış eseri *Yarı* başta olmak üzere tüm eserleri ve notları güvenlik güçleri tarafından el konulmuştur. Fakat Havemann tüm eserlerinin bir kopyasını daha önceden almış ve güvenilir bir yerde saklamayı başarmıştır. Böylelikle “eserinin gizli servisin tozlu raflarında çürütmesi engellenmiş. [...] Sonuç olarak, *Yarı* çok sayıda badireyi atlatarak, üç yıl gecikmeyle de olsa, 1979 yılında okura ulaşır” (Havemann, 2005, s. 12).

Havemann, insanların tüketim alışkanlıkları değiştirerek doğaya uyumlu sürdürülebilir bir yaşamın ve ideal toplum düzeninin mümkün olabileceğini vurgular (Yıldız, 2017, s. 8). Yazar birbirinden yabancılaşan bireylerin kapitalizmin getirdiği aşırı tüketim alışkanlığı sebebiyle doğanın dengesini nasıl bozduğunu ve bu ekolojik dengenin tekrardan nasıl kurulabileceğini kendi umutlar ülkesi olan Ütopya'da aktarır.

Yarı, 1 Temmuz 1980 günü anlatıcı Robert, karısı Katja ve kızları Franziska'nın düşler ülkesi olarak nitelendirdikleri Ütopya ülkesine doğru yolculuklarıyla başlar. Uzun süredir bu yolculuğun hayalini kuran aile Ütopya ülkesine ulaşmak için arabalarıyla sırasıyla Çekoslovakya, Bratislava, Avusturya, Viyana, Salzburg, Glockner, Klagenfurt ve Yugoslavya'dan geçerler. Artık arabanın geçemeyeceği dar bir patikaya vardıklarında Ütopya'yı görürler: “Buradan Ütopya'ya baktığımızda, sadece geniş, ufka kadar uzanan ormanlık tepeler görüyorduk. İnsanlar ya da onlara ait izler görmek mümkün değildi” (Havemann, 2005, s. 28).

Aileyi Bertram adında bir adam, Anna adında bir kadın ve Felix adında bir çocuk karşılar. Ütopyalı bu aile Robert ve ailesine Ütopya'daki seyahatleri boyunca eşlik ve rehberlik ederler. Anna'nın ilk sözleri karşısında aile çok şaşırır. “Geldiğinize seviniyoruz, sizi çok bekledik, uzun yıllardır bekliyoruz. Umarız geç kalmadınız. Bizim için değil. [...] Sizin için!” (Havemann,

2005, s. 29). Yolculuklarına birlikte devam etmeden önce Robert ve ailesinin yanında getirdiği kendi dünyalarına ait olan her şeyi bırakmaları gerekmektedir. Çünkü Ütopya’da onların hiçbirine ihtiyaçları olmadığı şu sözler ile ifade edilir: “Geldiğiniz dünyanızı tamamen terk etmelisiniz, aksi takdirde onunla hesaplaşmanız bir türlü bitmez” (Havemann, 2005, s. 29). Eser boyunca Ütopyalı aile ve arkadaşları Robert ve ailesine Ütopya’daki sürdürülebilir ekolojik yaşam ile ilgili her türlü bilgiyi detaylı bir biçimde aktarırlar.

Ailenin Ütopya ile ilgili öğrendikleri ilk bilgi erkek egemenliğinin yani ataerkilliğin sona erdiğiidir. Böylelikle Ütopya’da hem erkekler hem de kadınlar her konuda eşittir, herhangi bir cinsin diğer cinsle bir üstünlüğü bulunmamaktadır. Yolculuklarını yürüyerek ve eşeklerin yardımıyla devam ettikleri için Robert Ütopya’da arabaların, uçakların, roketlerin olup olmadığını merak eder. Bertram her şeylerinin olduğunu fakat sadece gerçekten ihtiyaç olduğunda ve acil durumlarda kullandıklarını ve insanların kişisel amaçları için kullanılmadığını ifade eder: “... [H]er şeyimiz var. Ama ancak ona gerçekten ihtiyacımız olduğunda var. [...] Bunlar sadece acil durumlar ve bilimsel araştırmalar için kullanılır. Çok şükür, artık sizin için de mazi olan zamanlarda olduğu gibi, insanların şahsi hizmetleri için kullanılmazlar” (Havemann, 2005, ss. 32-33). Her türlü teknolojik alt yapıya sahip olmalarına rağmen modern hayatın sunduğu ulaşım araçlarını sadece gerekli ve acil durumlarda kullan Ütopyalılar çoğunlukla yürümeyi ve daha uzak mesafeleri de eşeklerin sırtında kat etmeyi tercih ederler. Ütopyalılar “dünyayı tanımak istediği için yolculuk eder. Ve böyle bir yolculuk için zaman ayırır. [...] Ütopyalıların zamanı bol. Yavaş yolculuk yaparlar. Yolları, gidecekleri hedefler kadar severler ve bazen öyledir ki, yol artık onların tek hedefi olur” (Havemann, 2005, s. 72). Böylelikle hem doğanın kirlenmesini önleyip hem de doğal güzelliğin keyfini çıkararak Ütopya’yı tanıma fırsatları olur.

Ütopya’ya yolculuklarının beşinci gününde Robert ve ailesi bir tarım bölgesini ziyaret ederler. Bertram, Anna ve tarım bölgelerinden sorumlu arkadaşları Ulrike Ütopya’da tüm yıl devam eden ve tamamen otomatikleştirilmiş bir tarım sistemi kurdukları bilgisini verirler. Ütopya yılda iki hasat sonucu birkaç milyon insana yetecek düzeyde bitkisel yiyecek üretim kapasitesine sahiptir. Kış aylarında da devam eden üretim süreci seralarda yapılmaktadır. Fakat alışanın aksine Ütopya’daki seralarda ısıtma için herhangi dışsal enerji kaynağına ihtiyaç yoktur, seralar için kışın gerekli olan ısıyı toprağın sıcaklığından sağlanır. Çok geniş alanlara yayılmış olan tarım alanları ise tamamen otomatikleştirildiği için ve bir araştırma ve

geliştirme enstitüsü tarafından yönetildiği için “bilinen eski iş gücü [insan gücüne]”ne Ütopya’da ihtiyaç duyulmamaktadır (Havemann, 2005, s. 53).

Ütopya’daki yaşam tarzına ait bilgiler göz önüne alındığında Havemann eserinde, ana kahramanların Ütopya’ya yaptığı yolculuğun sadece fiziksel bir keşif olmadığını, insan-doğa ilişkisine dair hem etik hem de ekolojik farkındalık sürecini vurgular. Ütopya, doğal kaynak kullanımı açısından derin ekolojinin temel ilkesini somutlaştıran bir model sunar. Ekosistemdeki yaşam türlerinin çeşitliliği ve zenginliği, doğanın kendi başına sahip olduğu içsel değer anlayışı, Ütopya’nın tüm toplumsal ve teknolojik organizasyonunda kendini göstermiştir. Enerji ve teknoloji sadece ihtiyaç olduğunda ve acil durumlarda kullanılır, ulaşım araçları ise hem kişisel çıkarları karşılamayacak hem de ekosistemin sürdürülebilirliği doğrultusunda kısıtlıdır. Bu yaklaşım, derin ekolojinin temel ilkelerinden biri olan doğaya duyulan derin saygının bir örneğidir. Böylelikle ekosistemdeki tüm varlıklar insanlar ile dengeli ve uyum içerisinde sürdürülebilir bir yaşam sürdürürler. Tarım ve üretim sistemlerindeki otomatikleşme, ekosisteme zarar vermeyen doğa ile uyumlu yöntemler kullanılır. Bu, doğal kaynaklara zarar veren ve ekolojik açıdan zararlı klasik sanayi üretiminin aksine ekosistemin sürekliliğine öncelik verir. Ütopyalıların hayatlarında para, devlet, hiyerarşik otoritelerin bulunmaması, üretim ve kaynak kullanımını bireysel fayda yerine toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda düzenler. Böylelikle, doğa-insan ilişkisinde çeşitlik, yaşam türlerine saygı ve teknolojinin ekosistemle uyumlu kullanımı gibi derin ekolojinin temel ilkelerini barındırır. Ütopyalılar, derin ekolojinin temellerini oluşturan ilkeleri üzerine dayalı bir yaşam tarzı benimsemiş ve bunu hayata geçirmeyi başarmış bir insanı merkez alan değil doğal yaşamı merkez alan ekolojik topluluktur. Antroposantrik düşünce yaklaşımlarını reddedip ekosantrik bir yaklaşımı benimseyen Ütopyalılar bu yaklaşımı hayatlarının her alanına dâhil etmişlerdir. Bu bağlamda Havemann’ın eseri, sadece bir ütopya anlatısı olmanın ötesine geçerek, etik ve sürdürülebilir bir ekolojik yaşamın örnek bir tasarımı olarak okunabilir. Robert Havemann’ın çevresel kaygılarla, okurlarında ekolojik bilincin oluşmasını ve yaygınlaşmasını sağlamak için ekoeleştirel kuramdan ilham alarak kalem aldığı ekolojik ütopyası Arne Næss’in önerdiği derin ekolojinin sekiz temel ilkesini barındıran eser *Yarın*, derin ekoloji ilkelerinin bir yansıması konumundadır.

Öncelikle, tüm yaşam formlarının ve doğal süreçlerin kendi başına değerli olduğu anlayışını vurgulayan birinci ilke, Ütopya’daki kaynak kullanımında ortaya çıkmaktadır. Enerji sadece ihtiyaç olduğunda ve acil durumlarda kullanılmakta, ulaşım araçları eski zamanda olduğu gibi kişisel çıkarlar için değil zorunlu durumlarda kullanılmaktadır. Bu uygulamaların tamamı, doğadaki yaşam çeşitliliğinin ve zenginliğinin korunmasına katkı sağlayan

ikinci ilkenin ve insan müdahalesinin sadece hayati ihtiyaçları karşılamaında sınırlı olması gerektiğini savunan üçüncü ilkenin yansımasıdır.

Ütopya’da nüfusun sürdürülebilir biçimde dengelenmesi, insan yaşamının ve kültürlerinin gelişiminin, ekosistemle uyumlu bir nüfus yapısıyla mümkün olduğunu gösteren dördüncü ilke ile ilgilidir. Bununla birlikte, tarımın tamamen otomatikleştirilmesi ve ekosisteme zarar vermeyen üretim yöntemlerin kullanılması, insan müdahalesinin aşırı olmaması gerektiğini vurgulayan beşinci ilkenin yansımasıdır. Ütopya’da politik, ekonomik ve teknolojik alanlardaki değişiklikler altıncı ilkenin savunduğu radikal dönüşümüne işaret eder.

Ayrıca, Ütopyaların yaşam biçimi yaşam kalitesini artırmaya yönelik olmaması, doğanın ve yaşamın içsel değerlere saygı duyulması gerektiğini ifade eden yedinci ilkeyi somutlaştırır. Tüm uygulamalar ekolojik ve toplumsal düzenin yeniden sağlanması için, bireylerin ve toplulukların bu ilkeleri hayata geçirme sorumluluğunu üstlendiğini ifade eden sekizinci ilkeyi kapsar. Böylece Havemann, insan-doğa ilişkisinde etik, sürdürülebilir ve derin ekolojik bir perspektifi pratiğe aktaran bütüncül ekolojik ütopya örneği sunmaktadır.

Enerji ve Doğal Kaynaklar

Derin ekoloji kuramına göre, doğa hem insanların hem de doğadaki insan dışı diğer tüm türlerin ihtiyaçlarını karşılayan bir doğal yaşam kaynağıdır. Fakat tüm türlerin yaşamlarını devam ettirmesini sağlayan doğal kaynaklar sonsuz değildir. Bu nedenle, insanoğlu sadece hayati gereksinimlerini karşılamak için doğal kaynaklardan faydalanabilir. Antroposantrik perspektifinden bakıldığında ise, doğa sadece ve sadece insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere insanoğlunun hizmetindedir. Antroposantrik temelli bu düşünceye göre, doğa insanların hizmetinde her daim var olan bir araç konumundadır. Bu düşünce her ne kadar “bilimsel bulgularla ve gündelik deneyimlerle yanlışlanmış da olsa halen yaygın bir düşüncedir” (Callenbach, 2011, s. 37). Derin ekoloji kuramı doğadaki yaşam türlerinin çeşitliliği ve zenginliği, kendi başına önemli bir değere sahip olduğunu ifade ikinci ilkesini yansıtır. Derin ekolojinin üçüncü ilkesine göre, insanoğlu bu biyolojik çeşitliliği ve zenginliği sadece temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak dışında başka herhangi bir şekilde azaltma hakkına sahip değildir. Ütopyalılar yerel biyosfere zarar vermeden doğadan temin ettikleri enerji kaynaklarından yararlanarak sadece ihtiyaçları olan enerjiyi üretilip tüketirler. Bu tür enerji kaynakları ekosisteme zarar vermeyen temiz enerji kaynakları olarak adlandırılır. Yenilenebilir enerji kısa ve uzun vadede insanoğluna ve

ekosisteme çevre kirliliğini azaltarak ve küresel iklim değişikliğini hafifleterek yararlı olmaktadır. Bu bağlamda, sürdürülebilir ekolojik enerji kaynağı da sağlamaktadır.

Doğal kaynaklardan faydalanarak doğaya ve doğada var olan diğer tüm türlere zarar vermeden yenilenebilir enerji üretilen Ütopyalıların ihtiyaç olduğu tüm enerji ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bunların başında hidrojen füzyonu reaktörleri yer alır. Hidrojen füzyon reaktörü Ütopya'nın ana enerji kaynağıdır. Fakat reaktörden önce ve Ütopya'nın kurulduğu ilk yüzyılda eski dünyadan kalan enerji üretirken çevreye zarar veren kömür ve petrol gibi enerji kaynakları kullanılmıştır. Eski çağdan kalma nükleer santrallerin hepsinin kapatılmasıyla birlikte santrallerin çalışması ortaya çıkan çevre için oldukça zararlı olan radyoaktif atık sorunu da ortadan kaldırmıştır. Eski çağdan kalan nükleer santrallerin kapatılmasının asıl nedeni mantıklı yapıp işletildiğinde kaza riskinin neredeyse sıfır olası değildir. Asıl ve belirleyici neden "atıkların ortadan kaldırılması sorunu"ydü. Yani radyoaktif atıkların uzun bir vadede güvenli bir biçimde muhafazası sorununun çözülememesiydi. Birkaç bin yıl içinde bu radyoaktif atıklar öyle bir yığın oluşturur ki, yeryüzünde bunu depolamanın bir çözüm yolu bulunamaz (Havemann, 2005, s. 77). Santrallerin kapatılmasının bir diğer nedeni ise eski çağın sonra ermesi ve ütöpik çağın başlamasıyla enerji ihtiyacının önemli oranda azalmasıdır. Bertram Ütopya'da herhangi bir askeri gücün bulunmadığı için savunma sanayisinin ve tüm askeri tesislerin kapatılmasıyla enerji ihtiyacını yaklaşık olarak yüzde 50 oranında azaldığını, daha sonraki ekonomik reformlar ile enerji ihtiyacın daha da azaldığını ve eski çağ ile karşılaştırıldığında neredeyse yüzde 10'a kadar düştüğünü vurgular. "Enerji üretimindeki bu muazzam düşüşle birlikte, otomobil ve uçak trafiğinin tamamen ortadan kalkması sonucu, petrol tüketiminin de yok olmaya başlamasıyla, zamanınızda tehlikeli boyutlara ulaşan çevre kirliliğinin de ana kaynakları ortadan kaldırılmış oldu" (Havemann, 2005, s. 78). Enerji üretiminden elde edilen kayda değer azalma ve fosil yakıtlara dayalı ulaşım araçlarının ortadan kaldırılması, çevresel sürdürülebilirlikte önemli bir rol oynamaktadır. Otomobil ve uçak trafiğinin son bulmasıyla petrol tüketiminin yok olmaya başlaması, derin ekolojinin savunduğu doğanın kendine başına bir değere sahip olduğu birinci ilkesine uygun olarak ekosistemin korunmasını sağlamaktadır. Çevre kirliliğine neden olan temel etmenlerin de ortadan kaldırılması, yalnızca insan yaşamını değil, tüm canlı türlerinin yaşamlarını da güvence altına aldığının bir göstergesidir. Bu bağlamda Ütopyalılar, sürdürülebilirlik kuramının öngördüğü kaynakların döngüsel kullanımı ve ekolojik dengenin korunması ilkelerini somut bir toplumsal modelde hayata geçiren ekolojik topluluktur. Dolayısıyla ortaya çıkan düzen, insan-merkezci anlayışı terk ederek insan ile

doğa arasındaki karşılıklı ilişkinin yeniden sağlandığı bütüncül bir yaşam döngüsü sunmaktadır.

Nükleer santrallerin kapatılmasından sonra uzun süren çalışmalar ve araştırmalar sonucunda Ütopyanın temel enerji sağlayan ilk füzyon reaktörü kurulur. Fakat o zaman için tek olumsuz yönü reaktörlerin çok büyük olmasıdır. Zaman içerisinde daha küçük boyutlarda fakat aynı enerjiyi üretebilen reaktörler kurmayı başaran Ütopyalıların ana enerji üreticisi füzyon reaktörüdür. Zaman içinde geliştirip küçülttükleri füzyon reaktörleri orta büyüklükteki bir sinemada boyutundadır. Her bir reaktör 5 kilovatlık tüketime sahip olan 5 bin konutunun enerji ihtiyacını karşılamaktadır. Böylelikle enerji üretiminin tek bir merkezde toplanmasının önleyerek, diğer şebekelere dağıtım maliyetleri de azaltılmış olur. Kablolı veya kablolu verilere ihtiyaç olmadığından ihtiyaç durumunda, her yer ve her zamanda enerji üretebilecek durumdadırlar (Havemann, 2005, ss. 78-79). Enerji üretiminin ham maddesi suda bulunan hidrojenidir. Su her yerde bulunduğu için temin etmek için bir yerden getirmek gerekmediğinden hem insan gücünden hem de ulaşımda tasarruf edilmiş olunur. Buna ek olarak, hidrojenin içinde bulunan yüksek enerji nedeniyle de füzyon reaktörde kullanılan su miktarındaki kayıp çok az olur. Füzyon reaktörleri sayesinde suyun bulunduğu her yerde enerji üretebilmektedirler. Böylelikle, füzyon reaktörleri, enerji üretiminde ekosisteme zarar vermeden, doğayla uyumlu ve sürdürülebilir bir model sunmaktadır. Su içinde bulunan hidrojenin kullanılmasıyla fosil yakıt tüketimi ortadan kalkmakta ve çevre kirliliğinin temel kaynakları da ortadan kaldırılmıştır. Reaktörlerin dağıtık ve esnek yapısı sebebiyle enerji üretiminin merkezileşmesini önlenmiş, kaynak verimliliği artmış ve ulaşım kaynaklı ekolojik maliyetleri de azalmıştır. Su kaybının en az seviyede olması, doğal kaynakların döngüsel ve tasarruflu kullanımını sağlar. Böylece Ütopya, teknolojik yenilik ile ekolojik değerler arasında sürdürülebilir bir denge kurarak insan ile doğa arasındaki karşılıklı ilişkinin yeniden kurulabileceğini göstermektedir. Derin ekoloji açısından değerlendirildiğinde, bu döngüsel model sadece insan ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, ekosistemin bütünlüğünü ve doğanın özerk değerini de korunduğunu ifade eden derin ekolojinin birinci ve üçüncü ilkeleri ile örtüşmektedir.

Ütopya'daki enerji ve su kullanımı pratikleri, derin ekolojinin sekiz temel ilkesiyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Öncelikle, ihtiyaç duyulan tüm enerjinin doğadan karşılanması ve yenilenemeyen kaynaklara bağımlılığın tamamen ortadan kaldırılması, Arne Næss'in formüle ettiği sekiz temel ilkeden birincisini, yani doğadaki yaşam çeşitliliğinin ve doğal süreçlerin kendi başına değer taşıdığı ilkesini somut biçimde yansıtmaktadır. Yeraltı

sularının toprağın doğal ısıyla ısıtılarak hem sıcak su hem de ısınma amacıyla kullanılması, doğal süreçlerin korunmasına katkı sağladığı için yaşam formlarının zenginliğinin ve çeşitliliğinin sürdürülmesine imkân tanıdığı için ikinci ilke ile ilişkilendirilir. Ütopyahıların sabun ve şampuan gibi çevreye zarar veren kimyasal temizlik ürünlerini kullanmaktan vazgeçerek sadece saf su kullanmaları, doğadaki çeşitliliğin ve biyosferin bozulmaması gerektiğini savunan üçüncü ilkenin bir yansımasıdır. Bununla birlikte, kullanılan banyo sularının bahçe ve tarım alanlarında tekrardan kullanılmak üzere döngüye katılması ve tüketim alışkanlıklarının ekosisteme zarar verici etkilerinin azaltılmasını savunan dördüncü ve beşinci ilkelerle paralellik göstermektedir. Bunlar, aynı zamanda politik, ekonomik ve teknolojik yapılarda radikal değişikliklerin yapılması gerektiğinin altını çizerek altıncı ilkeyle de örtüşür. Tüm bu uygulamalar, bireylerin yaşam kalitesini tüketim artışı üzerinden değil, doğa ile uyumlu yaşam biçimleri üzerinden tanımladıkları için bu yaklaşım yedinci ilkede ifade edilen farkındalık ve içsel değerleri takdir etme anlayışının yansımasıdır. Ütopyahıların benimsediği çevreyi kirletmeyen, doğayla uyumlu pratikleri sistematik biçimde uyguladıkları bu yaşam biçimi, sekizinci ilkenin vurguladığı eylem sorumluluğunu temsil etmektedir. Dolayısıyla *Yarın*, sadece teknik bir tasarım değil, derin ekolojinin hem etik hem de felsefi boyutlarını pratiğe dönüştüren bütüncül bir ekolojik vizyon olarak okunabilir.

Nüfus Yönetimi

Ütopya'da nüfusun sürdürülebilir biçimde dengeli dağılımını matematiksel bir yaklaşımla aktarılır: “Bizim ütopyamızda, yeryüzünün toplam nüfusu 6 milyar olarak hesaplanıyor. Dünyanın oturulabilir ve ekilebilir kara parçası yaklaşık 100 milyon kilometrekare kadardır. Bu, yerkürenin toplam alanının yaklaşık beşte biridir. Kilometre başına ortalama 60 kişilik nüfus yoğunluğu ile 6 milyar insana yer olacaktır” (Havemann, 2005, ss. 152-153). Derin ekolojinin üçüncü ilkesi, insanoğlunun yaşam çeşitliliği ve zenginliği azaltmaya hakkı olmadığını, sadece hayati gereksinimler dışında doğaya müdahale edilemeyeceğini vurgular. Bu ilke ışığında bakıldığında Ütopya'da nüfus azaltma değil, nüfusun dengeli dağılımı ön plandadır. Buradaki ilgi çekici nokta, insan nüfusunun artış göstermesine rağmen ekosistemle uyumlu bir yaşam formu oluşturulmuştur: “Biz hiçbir insanı yok etmedik. Bugün yerkürede yaşayan toplam nüfus, sizin zamanınızdan yaklaşık iki kat daha fazla” diyerek söze başlayan Bertram Ütopya'da nüfusun Robert'in geldiği çağdakinin neredeyse iki katı olmasına rağmen dengeli bir dağılımın olduğunu ifade eder.

Dördüncü ilke ise insan yaşamı ve kültürünün gelişiminin, insan nüfusunun önemli ölçüde azalmasıyla mümkün olacağını savunur. Bu düşünce Ütopya’da insan nüfusun sürdürülebilir biçimde dengeli olarak dağılımı ile somutlaştırılır: “Yeryüzünün toplam nüfusu 6 milyar olarak hesaplanıyor... Kilometre başına ortalama 60 kişilik nüfus yoğunluğu ile 6 milyar insana yer olacaktır” (Havemann, 2005, ss. 152-153). Bu ifade, nüfusun matematiksel olarak doğayla uyumlu bir düzende planlandığının bir örneğidir. Bu da derin ekolojinin insan nüfusunun ekosistem kapasitesine uygun ve uyumlu biçimde düzenlenmesi gerektiği ilkesinin bir yansıması olarak okunabilir.

Politik ve İdeolojik Dönüşüm

Sürdürülebilir enerji ve dengeli nüfus dağılımı uygulamalarının ardından, derin ekolojinin bir başka önemli boyutu olan politik ve ideolojik yapılardaki köklü değişimler ele alınmaktadır. Derin ekolojinin beşinci ve altıncı ilkelerine göre, insanlığın insan dışı dünyaya verdiği tahribat aşırı düzeyde olduğu ve bu tahribata son verilebilmesi için radikal politik değişikliklerin yapılması gerekir. Bu değişiklikler temel olarak ekonomik, teknolojik ve ideolojik yapılara yapılmalıdır ve bu ilke diğer ilkeler ile birbirine bağlantılıdır. Bu ilkeler ışığında Ütopyacılar ekonomik, teknolojik ve ideolojik alanlarda yaptıkları radikal politik değişiklikler sonucunda insanların ekosisteme zarar vermeden, doğa ile uyum içinde yaşayan ekolojik bir topluluk modeli sunar.

Paranın, özel mülkiyetin, devlet ve askeri düzenlerin tamamen ortadan kaldırılmasıyla Ütopya’da bireysel ve toplumsal hayat ve ideolojik yapı kökten değişmiştir: artık Ütopyacıların hayatlarında “devlet yok, hükümet, polis yok, insanları yöneten bir yapı yok. [...] Bireysel hayat için belirleyici bir değişiklik, paranın ve özel mülkiyetin- ve bununla birlikte bütün ‘mülkiyet’ kavramının-, polisin, her türlü kamusal yönetimin; yani her türlü devlet düzenin ortadan kaldırılmasıdır” (Havemann, 2005, ss. 41, 150). Yapılan bu radikal değişiklikler sonucunda politik iktidarın hem doğa hem de insan üzerindeki tahakkümü sona erer. Böylelikle politik dönüşüm sadece yönetim biçiminde sınırlı kalmaz, aynı zamanda üretim-tüketim, özel mülkiyet ve yaşam tarzlarında da köklü bir yeniden yapılanmayı ifade eder. Dolayısıyla Ütopya’da hayata geçirilen köklü politik değişiklikler sayesinde derin ekolojinin öngördüğü antroposantrik, büyüme ve üretim-tüketim odaklı ve tahakküm kuran yapılardan uzaklaşıp; kolektif yaşam, paylaşım, topluluk bilinci ve doğayla uyumlu bir yaşamın mümkün olduğu ekolojik bir toplumun var olabileceği tasvir edilir. Hayata geçirilen tüm politik değişiklikler, derin ekolojinin yedinci ilkesiyle de örtüşür; çünkü burada amaç insanlığın yaşam kalitesini materyal araçlarla yükseltmek yerine, içsel

değerlere önem veren ve farkındalığı öne çıkaran bir yaşam biçimi sunmaktır. Toplumsal örgütlenme bakımından ise, Ütopya'da çalışma zorunluluğunun olmaması da bu ekolojik perspektifi güçlendirir: "Ütopya'da hiçbir biçimde çalışma zorunluluğu yoktu" (Havemann, 2005, s. 60). Bu durum, doğaya ve insana zarar veren zorunlu üretim süreçlerini ortadan kaldırarak, insanı hem kendisiyle hem de doğayla uyumlu bir yaşamın öznesi haline getirdiğinin bir göstergesidir.

Bunların yanı sıra, "Ütopya'da bir başkent yok ki. Ayrıca, sizin eski dünyanızdaki gibi şehirler de yok" ifadesiyle merkezi şehirleşmenin ve kent yapılanmalarının tamamen ortadan kaldırılması, insanların ekosistem üzerindeki baskının azaltılmasıyla birlikte doğayla daha uyumlu ve ekosistemin taşıma kapasitesini aşmayan yerleşim biçimleri ön görülmektedir (Havemann, 2005, s. 38). Bu yaklaşımlar derin ekolojinin dördüncü ilkesi olan insan nüfusunun dengeli bir dağılımla doğaya zarar vermeyecek şekilde düzenlenmesi gerektiğini ilkesiyle ilişkilidir. Dolayısıyla Ütopya'da başkent ya da büyük şehirlerin olmaması, sadece mekânsal bir tercih değil, aynı zamanda insan nüfusunun doğaya olan baskısını azaltmaya yönelik bilinçli politik düzenlemedir. Böylelikle hem nüfus yoğunluğunun neden olduğu çevresel kirlilik, kaynak tüketimi ve ekolojik tahribat engellenmekte hem de insan-doğa ilişkisi daha dengeli ve sürdürülebilir bir biçimde yeniden yapılandırılmaktadır.

Ütopya'da uygulanan politik değişiklikler sonucunda tüketim alışkanlıklarının tamamen değişmesi, tüketimin azaltılması ve ürünlerin kullanım ömrünün bilinçli olarak uzatılması, derin ekolojinin özellikle beşinci ve altıncı ilkeleriyle yakından ilgilidir. "Ütopya'da kullanım eşyası tüketiminin, bizim tüketim toplumumuzda vazgeçilmez sayılanın yanında hiç denecek kadar az olduğu" ifadesi, tüketim toplumlarının ekosisteme verdiği tahribatın bilincine varıldığını ve bunu önlemek için toplumsal dönüşümün gerçekleştirildiğinin bir işareti olarak okunabilir (Havemann, 2005, s. 71). Derin ekolojinin beşinci ilkesi, insanın doğaya verdiği tahribatın aşırı düzeyde olduğunu ve bu durumun gün geçtikçe daha da kötüleştiğini vurgular. Ütopya'daki üretim ve tüketim modeli, tam da bu soruna bir cevap niteliğindedir. Benzer şekilde, "Kapitalist ekonominin aksine ütöpik ekonomi, ürünlerin olabildiğince hızlı tüketimiyle değil, olabildiğince uzun kullanımıyla ilgilenir. Ekonomik hedefteki bu temel değişiklik, ekolojik sorunların çözümünü de mümkün kılar. Her türden hammadde ihtiyacı gibi enerji ihtiyacı da bugünkü ihtiyacın çok küçük bir oranına düşer" (Havemann, 2005, ss. 148-149). Bu, derin ekolojinin altıncı ilkesiyle uyumlu bir politik-ekonomik değişim önerisi sunar. Kapitalist üretim modelinin aksine, Ütopya'da üretilen ürünlerin dayanıklılığı

artırılarak hem üretim hem de enerji tüketimi en aza indirmektedir. Bu durum, sadece doğal kaynakların daha etkili kullanımını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda doğadaki sınırlı kaynakların yeniden dönüşümünü ve enerji ihtiyacını da önemli ölçüde azaltır. Böylelikle, ekolojik sürdürülebilirliğin temel koşullarından biri olan kaynak döngüsellliği sağlanır. Bu yaklaşım, aynı zamanda derin ekolojinin yedinci ilkesinin yaşam kalitesinin içsel değerler üzerinden yeniden tanımlanması ile bağlantılıdır. Ütopya’da tüketimin azaltılması yaşam standardından bir kayıp olmadığını, aksine ekosistemle uyum içinde bir yaşam biçiminin kazanımı olarak değerlendirilir. Böylelikle, bireysel refah ve toplumsal düzen, tüketim miktarıyla değil, ekosistemin sürekliliğini temel yaşam biçimleriyle ölçülmektedir.

Eğitim ve Farkındalık

Toplumsal ve politik yapılardaki değişikliklere paralel olarak, Ütopya’da eğitim sistemi de derin ekoloji ilkeleri doğrultusunda yeniden şekillendirilmiştir. Bu sistemin temel amacı ise sadece bilgi aktarmak değil, doğal yaşamla uyumlu bir bilinç kazandırmaktır: “Bizde bilimsel temele dayalı eğitim, insanların daha ilk yıllarında başlar. Ve özünde, öğrenim ve eğitim, öğrenme, araştırma ve öğretme, Ütopyalıların hayatında hiç bitmez. İlk gençlik yıllarından en ileri yaşlara kadar her insan hem öğrenci ve hem de aynı zamanda öğretmendir” (Havemann, 2005, s. 65). Bu yaklaşıma göre, yaşam boyu öğrenme sayesinde Ütopyalılar, insan ve insan dışı yaşamın kendi başına değer taşıdığı ve yaşam türlerinin çeşitliliğinin korunması gerektiğini vurgulayan derin ekolojinin birinci ve ikinci ilkeleriyle örtüşmektedir. Ütopya’da eğitim sadece bilgi biriktirmek veya meslek hayatı için unvan kazanmak için yapılmaz; “Bütün derslerin ve eğitimin amacı bilgi değil, kültüdü. Amaç, ilk planda insanlık tarihinin kültürel değerlerini, büyük sanat eserlerini, şiiri ve bilgeliği tanıyan, bilen, bunları incelemiş, bunlarla ciddi ve eleştirel olarak uğraşıp sonuçlar çıkarmış insanların yetişmesiydi” (Havemann, 2005, s. 91). Bu yaklaşım ise, Ütopyalıların yaşam kalitelerini yükseltmek yerine doğanın sahip olduğu içsel değerleri benimsemeyi ve takdir etmeyi hedefleyen yedinci ilke ile ilişkilidir.

Fen bilimleri derslerindeki ana hedef ise, öğrencilerin üzerinde yaşadıkları evreni ve doğayı anlayarak ekosistemle uyumlu bir biçimde yaşama bilincini kazandırmaktır: “Ama burada da amaç, fen bilimlerinin teorik bütün temel dallarında olduğu gibi öğrenilmesi gereken temelin yanı sıra, Nürnberg hunisi metoduyla³ öğrencilere, ders kitaplarının içeriğini ezberletmek değil,

3 “Nürnberg hunisi metodu: Almandaca kullanılan bir deyim. Tembel öğrencinin kafasına bilgileri zorla doldurmak, ezberletmek, kulağına dayanmış bir Nürnberg hunisinden akıtmak anlamında.

öğrenme eylemini öğretmekti” (Havemann, 2005, s. 91). Böylelikle üçüncü ilke temel alındığında öğrenciler, yaşam formlarının çeşitliliğini koruma ve doğaya zarar verilmemesi gerektiğini erken yaşta benimseyip yaşamlarını ona göre şekillendirirler. Eğitim sürecinde sınav, diploma veya unvan gibi hiyerarşik yapıların kaldırılmasıyla da yapılan köklü politik değişiklikler ideolojik ve yapısal dönüşümü simgeleyerek altıncı ilkeyle bağlantılıdır.

Ütopya'da öğrenme ve öğretme ömür boyu devam eden bir süreç olduğu için “tabii ki, öğrenme ve okuma dönemi hiçbir zaman sona ermez. Öğrenmek, öğretmek ve yaratıcı çalışma ayrılmaz bir birlik oluşturur” (Havemann, 2005, s. 138). Bu yaşam boyu öğrenme ve yaratıcı çalışma modeli, bireylerin hem kendi yaşamlarında hem de toplumsal düzeyde doğa ile uyumlu bir yaşam sürdürmelerine ve ekolojik bilinci kazanarak üstlerine düşen sorumlulukları anlama imkânı sağladığı için sekizinci ilkeyi içinde barındırır. Ütopya'daki eğitim sistemi göz önüne alındığında, bireysel gelişim, kültürel farkındalık ve toplumsal sorumluluğu merkeze alarak, derin ekolojinin ilkelerini ekolojik yaşamda hayata geçiren bir model sunar.

Sonuç

Robert Havemann'ın *Yarın* adlı ekolojik ütopyası, sadece bir ütopya anlatısı değil, aynı zamanda derin ekoloji kuramının sekiz temel ilkesini edebi kurmacada somutlaştıran bir model olarak okuyucularının karşısı çıkar. Bu bağlamda eser, insan merkezli dünya görüşüne köklü bir eleştiri yöneltirken toplumsal yaşamın merkezine ekosistemin içsel değerini ve biyosferin bütünlüğünü yerleştirir. Bu, insanın doğa üzerindeki tahakkümünden vazgeçmesini, doğayı nesne olarak değil özne olarak tanımasını ve değer vermesini ve ekolojik değerleri toplumsal yaşamın merkezine almalarını zorunlu kılar. Bu ekosistem odaklı toplumsal yaşam modeli, Arne Næss'in geliştirdiği derin ekoloji felsefesinin biyosferin bütünlüğünü, yaşamın çeşitliliğini ve türlerin korunmasını ilkeleriyle doğrudan ilişkilidir. Bununla birlikte Næss'in formüle ettiği derin ekolojinin sekiz ilkesinin her biri, *Yarın*'da politik, ekonomik ve kültürel düzenlemeler aracılığıyla da yer almaktadır.

Birinci ve ikinci ilkeler insan ve insan dışı yaşamın kendi başına değerli olduğu ve biyolojik çeşitliliğin bu içsel değerlerin korunması için gerekli olduğu düşüncesidir. Bu ilkeler Ütopya'nın eğitim anlayışında merkezi bir rol oynar. Eğitim sistemi yaşam boyu öğrenme üzerine kuruludur ve yaşam boyun devam eden bu süreçte ekolojik bilinç kazandırma hedeflenir. Böylelikle ekolojik bilinç, bireysel gelişiminde ayrılmaz bir parçadır.

nc ve dördüncü ilkeler insanların yaşam formlarının zenginliğine ve çeşitliliğine zarar vermemeye yükümlülüğü ve insan nüfusunun dengeli bir dağılımla doğayla uyum içinde tutulması gerektiği dile getirir. Bu ilkeler *Yarın*'da yeniden düzenlenen nüfus politikaları ve şehirleşme anlayışı üzerinden somutlaştırılmıştır. Başkent ve büyük şehirlerin bulunmaması ve nüfusun dengeli dağılımı, ekosistem üzerindeki insan baskısını azaltırken sürdürülebilir bir yaşam modeli sunar.

Beşinci ve altıncı ilkeler bireylerin yaşam standartlarını arttırmak için bencilce doğal yaşama verdiği tahribat aşırı düzeyde olduğunu ve durumun gün geçtikçe daha da kötüleştiğini ifade eder. Bu tahribatı en az seviyeye indirmek için temelde ekonomik, teknolojik ve ideolojik yapılar da köklü değişiklerin gerekliliğini savunur. Hayata geçirilen gerekli değişiklikler sonucunda Ütopyahıların doğaya zarar vermeden, doğa ile uyum içerisinde yaşadığı ekolojik bir model ortaya çıkar.

Yedinci ilke bireylerin yaşam kalitesini artırmayı değil, içsel değerleri takdir etmeyi temel alır. Bireylerin yaşamlarını bir üst seviyeye yükseltmelerini değil, farkındalık ve büyüklük farkını deneyimlemeleri önceliklidir. Bu ilke, *Yarın*'da kültürel değerlerin eğitim sistemine dâhil edilmesiyle desteklenir. Sanat, tarih, şiir ve bilgelik, bireylerin sadece bilgi sahibi olmalarını değil, aynı zamanda doğanın ve insanlığın içsel değerlerini anlamalarını sağlar. Bu yaklaşım, yaşam kalitesini ekolojik uyum ve kültürel derinlikle ilişkilendirir.

Sonuncu ilke gerek bireylerin gerekse de toplumların gerekli değişiklikleri doğrudan veya dolaylı olarak gerekli değişiklikleri uygulamaya koymakta sorumlu olduğunu belirtir. topyahılar eski zamandaki tüm alışkanlıklarını geride bıkarak ekolojik odaklı yeni yaşam tarzlarını oluşturmak için kendilerine düşen tüm sorumlulukları yüklenirler.

Sonuç olarak, derin ekolojinin tüm ilkelerinin barındıran Havemann'ın ekolojik ütopyası, modern toplumların doğal yaşam üstündeki tahakkümleri sonucunda ortaya çıkardığı ekolojik krizler karşısında geliştirdiği köklü bir zihinsel ve yapısal dönüşüm modeli önerir. Yazar, aşırı tüketim alışkanlıkları ile doğal yaşamın dengesini bozan insanoğlunun tekrardan doğaya hak ettiği değerini vermeye, doğadaki tüm türlere saygı duymayı öğrenen ve doğa ile beraber uyum içinde yaşamayı öğrenen bir toplumun mücadelesini kaleme alırken Havemann'ın ekolojik topya eseri literatüre önemli bir yer teşkil etmektedir.

Kaynakça

- Callenbach, E. (2011). *Ekoloji Cep Rehberi*. (Egemen OSMAN, Çev. Ed.). İstanbul: Sinek Sekiz.
- De Geus, M, Ecotopia sustainability, and vision. *Organization & Environment*, 15 (2), 187-201.
- Dindar, G. (2012). Derin Ekoloji Hareketi ve Ekoeleştirir: Bir Garip Şair Orhan Veli. Serpil Oppermann (Ed.) Ekoeleştirir: Çevre ve edebiyat, içinde (s. 59-92). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Garrard, G. (2016). *Ekoeleştirir: Ekoloji ve çevre üzerine kültürel tartışmalar*. (Ertuğrul GENÇ, Çev. Ed.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Havemann, R. (2005). *Yarın*. (Filiz ÖZÇELİK, Çev. Ed.). İstanbul, Kaynak Yayınları.
- Kumar, K. *Ütopyacılık*. (Ali SOMEL, Çev. Ed.). Ankara: İmge Yayınevi.
- Moylan, T. (1986). *Demand the impossible: Science fiction and the utopian imagination*. Oxford, Peter Lang.
- Næss, A. (1995). Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects. George Sessions (Ed.), *Deep Ecology for the Twenty-First Century* içinde (s. 64-84). Boston & London: Shambhala.
- Tandaçgüneş, N, Pazarlama iletişiminde sürdürülebilir tüketim olgusuna farklı bir bakış: Ernest Callenbach ve Ekotopya yapıtı üzerine hermeneutik okuma çalışması. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 41, 103-124.
- Tamkoç, G, Derin Ekolojinin Genel Çizgileri. *Birikim*, 57-58, 87-91.
- Yıldız, S.G.M, Ekolojik ütopyalar. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 1-15.